

STRAIIK-D 2025:

Strategische Actieagenda Industrie, Innovatie en Kennis – Defensie

Deze actieagenda is het startpunt van de uitvoering van de Strategie. Er zijn begin 2025 al een aantal belangrijke stappen gezet:

- ◆ Publiek private platform **Defport** is gelanceerd.
- ◆ **SecFund** is gelanceerd.
- ◆ Defensie gaat met **VDL Nedcar** samenwerken voor de productie van militair materieel.
- ◆ Defensie gaat met **OCW** de **samenwerking met civiele kennisinstituten** versterken en stelt hiervoor **€35 mln.** beschikbaar.

In deze actieagenda geven we op Sterk, Slim en Samen de concrete acties voor 2025. Dit zijn de acties die *nieuw* of *anders* zijn, bovenop doorlopende activiteiten. Begin 2026 wordt de STRAIK-D 2026 gepubliceerd met de terugblik op wat er in 2025 gerealiseerd is en de acties voor dat jaar.

Sterk

Industriële basis

- ◆ Er is met ingang van de **Defensienota 2024 €1,15 miljard** beschikbaar gesteld om de Nederlandse (**innovatieve**) **Defensie-industrie** te versterken en op te schalen. Defensie gaat in **2025** in ieder geval **€310 miljoen** besteden en is voornemens dit budget beschikbaar te stellen voor het Actieplan Onbemenste Systemen, het ophogen van het SecFund, innovatie-op-schalingsprojecten en het ophogen van bestaand financieringsinstrumentarium van het ministerie van Economische Zaken door een specifiek defensieluik open te stellen voor de defensie-industrie.
- ◆ Defensie gaat **samenwerken** met **VDL Nedcar** aan de productie van militair materieel en bijv. drones of gevechtsvoertuigen. Defensie streeft ernaar de samenwerking voor de locatie van VDL Nedcar voor het zomerreces 2025 te formaliseren en snel te starten met het inrichten van de productiefaciliteit.
- ◆ We **plaatsen meer opdrachten bij de Nederlandse industrie**: in 2024 is circa de helft van alle opdrachten bij de Nederlandse industrie geplaatst, deze lijn zetten we door in 2025.
- ◆ Om onze industriële partners vroegtijdig mee te nemen in de kansen op samenwerking, ontwikkeling en levering van materieel combineert Defensie zoveel mogelijk behoeftes uit de Defensienota's in 2025 in een zogenoemde **verzamel A-brief**. Deze wordt voor het meireces verstuurd naar uw Kamer.¹
- ◆ In 2025 lopen er al een aantal verwervingstrajecten voor grootmaterieel waarbij **Nederlandse leveranciers** zijn betrokken en waarvan contractering dit jaar is voorzien, zoals bijvoorbeeld het *Future Fast Interceptor* (Scheepswerf De Haas).²

1. Defensie meldt reguliere materieelbehoeftestellingen aan de Tweede Kamer met een A-brief conform het Defensie Materieel Proces (DMP).
2. D-brief project 'Vervanging Close-in Weapon System' – deel 1, 2024 (Kamerstuk 27 830, nr. 453).

- ◆ In 2025 start defensie met de uitwerking van de **Actieagenda Financiering Defensie-industrie**.³
 - ◆ In april 2025 start de **financieringstafel bij Defport**, hierin zullen in nauwe samenwerking met private sector knelpunten verder worden opgepakt.
 - ◆ Defensie zal zich actief inzetten om **langetermijn zekerheid** te bieden en vraagbundeling op Europees en NAVO niveau te stimuleren.
 - ◆ Defensie zal met EZ de inrichting van **één aanspreekpunt** uitwerken waar de defensie-industrie terecht kan met vragen van (private) financieringsmogelijkheden/instrumenten tot kansen op internationaal gebied (EU projecten).
- ◆ In 2025 gaat Defensie door met het **sneller en wendbaarder maken van de inkoopprocedures**. Defensie verkent of de werkwijze die gehanteerd wordt bij behoeftes die direct verband houden met het *NATO Force Model* ook breder ingezet kunnen worden voor alle behoeftes die verband houden met Hoofdtak 1.
- ◆ Voor de zomer 2025 wordt een **publicatie** gedeeld met de Tweede Kamer waarin de **wezenlijke veiligheidsbelangen** van de tien Defensie-basisgebieden uit de D-SII nader beschreven wordt, alsmede welke rol de overheid per (sub)-gebied ambieert, *smart developer, specificier, integrator, buyer, user of maintainer*.
- ◆ Het **Industrieel Participatiebeleid** blijft zich richten op het **openen van de veelal gesloten internationale toeleveringsketens** in de defensie-industrie, zodat Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen op gelijke wijze kunnen concurreren. Economische Zaken zal daarbij nadrukkelijker met Defensie binnen het Industrieel Participatiebeleid kijken naar de capaciteiten die in Nederland in samenwerking met de buitenlandse leveranciers kunnen worden versterkt om **risicovolle strategische afhankelijkheden af te bouwen** of wederzijds in te regelen waar nodig.
- ◆ **Binnen het Industrieel Participatiebeleid worden projecten die relevant zijn voor de 5 NLD gebieden bevorderd** door deze bijvoorbeeld met een hogere zogenoemde vermenigvuldigingsfactor ("*multiplier*") toe te kennen binnen het beleid.

Innovatie basis

- ◆ Op 2 april 2025 is het **SecFund** officieel gelanceerd.
- ◆ Voor het NLD gebied Intelligente Systemen heeft Defensie in 2024 het **Actieplan Productiezekerheid Onbemenste Systemen (APOS)** geïntroduceerd, waarmee het werkt aan het Nederlandse productie- en innovatievermogen ten aanzien van onbemenste systemen. Dit plan wordt als bijlage van deze Actieagenda gepubliceerd. Zie bijlage 1 voor het volledige Actieplan.
- ◆ Er worden in 2025 **Strategic Defence Innovation Research (SDIR)** aanbestedingstrajecten voortgezet en opgestart, onder andere op het gebied van maritieme drones, slimme materialen voor landingsvoertuigen, 3D printen voor onbemande voertuigen, simulatie van logistieke ketens en *optical communication*.

3. In 2025 is de Kamerbrief financieringsknelpunten defensie-industrie verzonden met daarin vier actielijnen om de knelpunten aan te pakken. Hier wordt in 2025 aan gewerkt: 1. Langetermijnvraag & schaalgrootte; 2. Mobiliseren private financiering & beter benutten bestaande financieringsinstrumenten; 3. Optimaliseren processen & wegnemen praktische belemmeringen; 4. Versterken dialoog & bewustzijn (Kamerstuk 31 125, nr. 133).

Kennisbasis

- ◆ Defensie en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) werken samen om een **structurele samenwerking tussen Defensie en civiele kennisinstellingen** vorm te geven.
 - ◆ Defensie stelt **€35 mln.** beschikbaar tussen 2025-2029 om te **programmeren** bij de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (**NWO**) dat onder OCW valt; bij succes kan dit opgeschaald worden. De eerste onderwerpen hiervoor zijn weerbaarheid, met nadruk op militaire paraatheid, en quantum. Daarop volgen beleidsondersteunend onderzoek en de overige NLD gebieden.
 - ◆ Met het Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA, wordt een call met in eerste instantie een omvang van **€2 mln.** uitgezet om onderzoek bij **hogescholen** voor- en met defensie mogelijk te maken. Ook wordt er met SIA gewerkt aan de structurele verbinding tussen hogescholen en Defensieonderdelen door middel van netwerkvorming en lectorenplatforms.
- ◆ Bij de Nederlandse Defensie Academie (**NLDA**) wordt een nieuw programma voor (toepassingsgericht)onderzoek opgezet.
- ◆ Een plan van aanpak voor **Kennis-gedreven beleidsontwikkeling**, in lijn met de Rijksbrede ontwikkelingen hierop⁴, wordt uitgewerkt voor Defensie. De eerste actie hierin is het oprichten van een ‘interne denktank’ waar de verbinding tussen kennis en beleid verankerd is.

Slim

Om daadwerkelijk impact te hebben en te versnellen, worden er keuzes gemaakt en verandert de Defensieorganisatie. Publiek private platform **Defport** is gelanceerd.

- ◆ **Ambities** op de **5 NLD gebieden** zijn begin 2025 door de ministeries Defensie met EZ, kennispartners en industrie opgesteld (zie D-SII). Deze vormen het startpunt voor de verdere uitwerking van **roadmaps** hierop en sluiten zoveel als mogelijk aan op de prioriteiten van de Rijksbrede Nationale Technologiestrategie⁵. Verder worden in 2025 op de 5 NLD gebieden nieuwe programma’s opgezet, sterker regie gevoerd en de eerste *calls* vanuit Defensie uitgezet.

Voorbeeldactie’s 5 NLD gebieden 2025

- **Ruimtevaart technologie:** Ontwikkeling van nieuwe satellieten voor Defensie samen met de Nederlandse industrie en kennisinstellingen en internationale partners. Dit doen we in samenwerking met o.a. Economische Zaken, ISISPACE, NXTGN Hightech en een internationaal verband met FSO, VDL, Axient, etc. voor de PAMI-1⁶ aardobservatie satelliet.
- **Quantum:** Opstart van het “strandloper” innovatieproject, op gebied van *positioning* en navigatie t.b.v. de specifieke ambitie Sensing Quantum, in samenwerking met Economische Zaken, Quantum Delta NL en TNO.
- **Intelligente systemen:** In 2025 wordt DEF-GPT doorontwikkeld en wordt er een data- en AI-geletterdheid opleidings- en trainingsportfolio gemaakt. Ook wordt er een *tender* vanuit het ActiePlan Onbemenste Systemen uitgezet voor ISR drones in het kader van landoptreden.
- **Sensoren:** Op 1 januari 2025 is het Nationaal Groeifonds Polaris gestart, waarin universiteiten, kennisinstellingen, MKB en grote industriepartijen samenwerken om innovatieve doorbraken op het gebied van RF-technologie te creëren. Verder zijn er projecten op het gebied van sensorfusie, zoals sensorfusie op de *Bushmaster* voor herkenning van afwijkingen in het terrein.
- **Slimme materialen:** De eerste serie projecten uit het SDIR traject slimme materialen voor landingsvoertuigen worden opgestart; voor additive manufacturing wordt een onderwerp geselecteerd voor een nieuwe SDIR.

4. Op basis van recente adviesrapporten over kennis in beleid: Rathenau Instituut (2024), ‘De rol van de chief scientist bij kennis voor beleid’; WRR rapport (2023) ‘Deskundigheid als koopwaar’; ABDTOPConsult rapport (2023) ‘Kennisrijk samenwerken: Verkenning Rijksbrede kennisfunctie’; AWTI rapport (2021) ‘Kennis, kunde, beleidskeuzes’.

5. Nationale Technologiestrategie (NTS), 2024 (Kamerstuk 33 4009, nr. 140).

6. De ontwikkeling van de PAMI-1 aardobservatie satelliet wordt tevens actief ondersteund door o.a. het Industrieel Participatiebeleid, de PPSI-regeling en investeringen door het ministerie van Defensie.

- ◆ Implementatie en versnelling:
 - ◆ Er wordt geborgd dat bij ieder kennis-, technologieontwikkelings-, experimenteer- of opschaalprogramma, er meteen aandacht is voor **implementatie**⁷. Vanaf 2025 gaan we bij de opstart van nieuwe (materieel) projecten zorgen dat de nieuwste kennis- en technologie gedurende het ontwikkeltraject meegenomen worden.
 - ◆ Het aantal **experimenten** in operationele omgevingen neemt vanaf 2025 toe. We gaan eenheden nauwer betrekken in de cyclus van experimenteren, leren, opnieuw proberen en implementeren. We integreren innovatie zowel in bestaande innovatie-oefeningen als in reguliere gereedstellingsoefeningen.
 - ◆ **TNO, NLR en Marin** worden over de hele keten meegenomen, onder andere via Defport, in ecosysteem ontwikkeling, met *embedded scientists* en met versimpelde contractvormen om kennis- en innovatievragen snel bij hen uit te zetten. Op die manier landt kennis eerder bij de eindgebruiker van Defensie en bij de industrie. Andersom bereiken nieuwe (operationele) ontwikkelingen sneller de experts die hier weer van kunnen leren en op in kunnen spelen.
 - ◆ Er worden **interne (departementaal vertrouwelijke) rolling agenda's** opgesteld die de jaarlijkse prioriteiten en portfolio weergegeven en de vertaalslag van beleid naar uitvoering maken.⁸

Samen

Zoals in de acties die hiervoor genoemd worden al duidelijk terugkomt: Defensie kan dit niet alleen maar werkt nationaal en internationaal samen.

Nationaal

- ◆ In maart 2025 is **Defport** opgericht als belangrijk nieuw publiek-private **samenwerkingsinstrument** dat bijdraagt aan de uitvoering van de D-SII en het creëren van de juiste randvoorwaarden voor succes. Defport gaat met concrete voorstellen in het kader van productie en opschaling van start en werkt tegelijkertijd aan het gezamenlijk adresseren van bijkomende knelpunten, onder andere op het gebied van financiering en inkoop.
- ◆ Er wordt in 2025 een **landelijk dekkend netwerk van regionale ecosystemen** opgericht waar de behoefte vanuit defensie gekoppeld worden aan de innovatieve kansen in de regio. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen. Zo hebben we in maart 2025 een *Letter of Intent* ondertekend met de provincie Limburg, waar met name op slimme materialen samengewerkt gaat worden.
- ◆ **Interdepartementaal** wordt er nauwer **samengewerkt** op technologieën die militaire- en civiele toepassingen hebben een versterkend effect te creëren. Instrumenten van OCW en van EZ zullen vaker gebruikt worden door defensie, zoals het Thematische Technology Transfer (TTT) instrument van EZ.
- ◆ EZ en Defensie verkennen in 2025 hoe *start-* en *scale-ups* beter toegang kunnen krijgen tot **testfaciliteiten** van Defensie en kennisinstellingen in de 5 NLD gebieden.

7. O.a. organisatorische factoren, OTLMPLFFII in den breedte: Doctrine, Opleiding, Training, Leiderschap, Middelen, Personeel, Legaliteit, Financiën, Faciliteiten, Informatie, Interoperabiliteit.

8. Kabinetsreactie op het AWTI adviesrapport 'Kennisoffensief voor Defensie', 2025 (Kamerstuk 36 592, nr. 12).

Internationaal

- ◆ Nederland gaat de **Nederlandse Defensie en Technologische Industriële Basis (NLDTIB)** positioneren bij de uitwerking van de gezamenlijke capability projecten van de Europese Commissie omschreven in het **Defensie Witboek**. Nederlandse prioriteiten voor gezamenlijke Europese projecten zijn o.a. *Space (critical enabler)* en *Integrated Air and Missile Defence (most urgent critical shortfall)*. Een kabinetsreactie op het Defensie Witboek volgt.
- ◆ In 2025 zal de NLDTIB **een top 10 positie** in het *European Defence Industry Programme* en het *European Defence Fund* behalen, en benut actief de Europese Defensie Technologische Industriële Basis (EUDTIB) voor doorontwikkeling naar de benodigde *capabilities*. Nederland stelt hiervoor instrumentarium en capaciteit beschikbaar.
- ◆ **Government 2 Gouvernement office** en **business development office** worden in 2025 ingericht. Deze *offices* gaan Defensie en EZ ondersteunen bij het organiseren van vraagbundeling, door bijvoorbeeld vroeg in het behoeftestellingsproces aansluiting te zoeken met de behoeftes van andere landen en door samenwerking tussen de industrie, kennisinstelling en defensie te organiseren.
- ◆ Nederland organiseert een **Industry Forum** tijdens de **NAVO-top** gericht op industrie- en innovatieve samenwerking. Belangrijke doelstelling hiervan is om tot resultaten te komen op het gebied van innovatie, meer (lange termijn) zekerheid voor de industrie en het verbeteren van randvoorwaarden voor het opschalen en versterken van de defensie-industrie.
- ◆ Nederland draagt ook in 2025 actief bij aan **DIANA**, de NAVO innovatie versneller, onder andere door *launching customer* te zijn van een eerste succesvolle NL DIANA-innovatie's bij de Koninklijke Marine en de uitvoering van het *DIANA Challenge Programma* van 2025 door Brainport Development/The Gate, die als een van de *DIANA accelerator sites* vijf *start-ups* begeleidt.
- ◆ In 2025 wordt de **bilaterale samenwerkingen** met landen **op K&I** versterkt (Australië, Canada, Duitsland, Frankrijk, Noorwegen, Verenigd Koninkrijk, VS en Zweden), en worden nieuwe samenwerkingen verkend, zoals met Zuid-Korea, Finland en Spanje. **Personeelsuitwisseling** tussen Nederlandse kennisinstellingen met internationale **kennisinstellingen** en instituten (zoals van EDA) wordt in 2025 verder uitgebreid.
- ◆ **Oekraïne:**
 - ◆ We stellen een *roadmap* op om aan te geven hoe de samenwerking tussen de **Nederlandse en Oekraïense kennis, innovatie en industriebasis versterkt** wordt.
 - ◆ Bij de **inkooptrajecten** die in 2025 **voor Oekraïne** uitgevoerd worden, wordt nadrukkelijk gekeken naar de mogelijkheden van de Nederlandse markt en worden mogelijkheden gezocht om aanbestedingen voor Oekraïne en de Nederlandse krijgsmacht te combineren.

Bijlage 1: Kernpunten Actieplan Productiezeekerheid Onbemenste Systemen

In de D-SII kondigt Defensie aan op de vijf NLD gebieden een forse stap vooruit te doen. Intelligente Systemen, waar onbemenste systemen toe behoren, is één van deze vijf gebieden. Onbemenste en intelligente systemen zijn onmisbaar geworden voor de gevechtskracht van Defensie. De ontwikkelingen gaan razendsnel en grootschalige inzet binnen de Nederlandse krijgsmacht is het doel. Defensie, de (defensie-)industrie, kennisinstellingen en andere partners zijn daarom aan de slag om als voorloper de beste onbemenste systemen te blijven ontwikkelen en produceren voor de Nederlandse krijgsmacht en haar bondgenootschappelijke partners. Hiervoor is een andere wijze van werken noodzakelijk dan waaraan Defensie, industrie en kennisinstellingen gewend zijn geraakt gedurende een lange periode van vrede.

Met het Actieplan Productiezeekerheid Onbemenste Systemen (APOS) wil Nederland voorloper blijven in het onbemenste domein met een *state-of-the-art* ecosysteem, waarin op continue wijze wordt geproduceerd en doorontwikkeld. Zo komen innovatie en productiekraft samen om onze operationele eenheden blijvend van de beste systemen te voorzien. Om dit doel te bereiken kent APOS drie actielijnen:

1. Een impuls voor de Nederlandse sector voor onbemenste systemen
2. Constante doorontwikkeling van onbemenste systemen
3. Succesfactoren bevorderen en barrières wegnemen

ACTIELIJN 1: Een impuls voor de Nederlandse sector voor onbemenste systemen

- ◆ Er worden gerichte investeringen gedaan en er wordt gewerkt aan nieuwe investeringen. Voor een eerste behoefte van de Nederlandse Landmacht aan kleine UAS is 75 miljoen euro gereserveerd⁹. Daarnaast wordt 20 miljoen euro structureel geïnvesteerd in de vervanging en het onderhoud van deze systemen. Verdere investeringen worden onderzocht in 2025.
- ◆ Defensie investeert 20 miljoen euro in de productie van hoofdcomponenten in Nederland. Een duurzaam en betrouwbaar producerend ecosysteem vereist een strategische positie op componentenproductie. De productie van verschillende kritieke hoofdcomponenten vindt nu nog primair buiten de Europese Unie plaats.
- ◆ Nederland steunt Oekraïne onverminderd in de verdediging tegen de Russische agressie. Er wordt voortdurend gezocht naar mogelijkheden om onbemenste systemen vanuit de industrie te leveren aan Oekraïne, als onderdeel van het steunbudget dat is gecommitteerd voor Oekraïne. Defensie kijkt hierbij actief naar succesvolle *start-* en *scale-ups* voor verdere opschaling.
- ◆ Defensie versterkt de samenwerking met de Oekraïense krijgsmacht, bijvoorbeeld in de samenwerking tussen het Commando Landstrijdkrachten en de Oekraïense *Unmanned Systems Forces*.
- ◆ Defensie verkent waar de verwerving van onbemenste systemen voor de Nederlandse krijgsmacht kan aansluiten bij de systemen die voor Oekraïne worden verworven. Zo wordt optimaal gebruik gemaakt van de beschikbare productiecapaciteit en verwerft de Nederlandse krijgsmacht systemen die al succesvol worden ingezet. De snelheid van urgente verwerving voor Oekraïne blijft hierbij voorop staan.

9. Kamerbrief Actieagenda productie- en leveringszekerheid munitie en defensiematerieel, 2024 (Kamerstuk 36 410, nr. 93).

ACTIELIJN 2: Constante doorontwikkeling van onbemenste systemen

- ◆ Defensie richt voor de constante doorontwikkeling in 2025 met de industrie, kennisinstellingen en partners een *Center of Excellence* op. De kracht van regio's wordt gebruikt zodat ten behoeve van test- en productiemogelijkheden op verschillende locaties kan worden gewerkt. Het *Center of Excellence* is de basis voor een florerend ecosysteem onbemenste systemen.
- ◆ Om te komen tot constante doorontwikkeling zal Defensie:
 - ◆ Inzetten op samen kort-cyclisch/adaptief ontwikkelen, zodat kan worden gereageerd op veranderingen in de omgeving;
 - ◆ Innovatie en productie kort-cyclisch samenbrengen en produceerbaarheid, schaalbaarheid en robuustheid van de toeleverketen structureel onderdeel van de ontwikkeling maken;
 - ◆ Obstakels en belemmeringen blijven adresseren om te kunnen versnellen en groeien.

ACTIELIJN 3: Succesfactoren bevorderen en barrières wegnemen

- ◆ **Succesfactoren**
 - ◆ Nederland wil koploper worden in onbemenste systemen. Defensie gaat in EU en NAVO verband actief de vraag bundelen, samenwerken voor doctrinaire en technologische ontwikkeling en gebruik maken van het instrumentarium van de EU en de NAVO.
 - ◆ Defensie blijft voorop lopen in de steun aan Oekraïne met onbemenste systemen, bijvoorbeeld in de *Drone Capability Coalition* (DCC). Defensie gaat de internationale werkgroep Enablement binnen de DCC leiden. Deze werkgroep gaat aan de slag met sustainment, opleiding & training en *payloads*.
 - ◆ Defensie jaagt het civiele gebruik van onbemenste systemen aan. Daartoe wordt samengewerkt met civiele partners en met de ministeries van I&W en EZ.
- ◆ **Barrières**
 - ◆ Voor verwerving van onbemenste systemen uit het ecosysteem worden innovatieve en passende inkoopwijzen toegepast en partnerschappen opgezet.
 - ◆ Uitvoering van APOS wordt ook besproken in het publiek-private platform Defport waarbij barrières worden geïdentificeerd en opgepakt.
 - ◆ Het financieringsklimaat voor de drone-sector wordt verbeterd met bijvoorbeeld het SecFund.¹⁰ Gewerkt wordt aan bredere financieringsmogelijkheden vanuit het instrumentarium van de Rijksoverheid en de EU.
 - ◆ De samenwerking op operationeel niveau met de industrie wordt bevorderd om te zorgen voor de beste producten voor de Nederlandse krijgsmacht. Onze mensen in het veld weten immers het beste hoe systemen kunnen worden verbeterd en doorontwikkeld.
 - ◆ Defensie verwacht de komende jaren fors meer onbemenste systemen te gebruiken. Om te kunnen testen, experimenteren en trainen is ruimte nodig. Hiervoor wordt gekeken naar wet- en regelgeving, planologische borging en ruimtelijke inrichting. Daarnaast werkt Defensie aan het verruimen van de opleidingscapaciteit.

10. Kamerbrief financieringsknelpunten defensie-industrie (Kamerstuk 31 125, nr. 133).